

УДК 502.3:061.1

І. А.ДУБОВІЧ

ОСОБЛИВОСТІ ГЕОПОЛІТИЧНОГО ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Розглянуто актуальність дослідження міжнародних відносин і транскордонного співробітництва. Акцентовано увагу на специфіці співробітництва України з ЄС. Проаналізовано наслідки розширення ЄС для України.

Актуальні проблеми міжнародних відносин, а також транскордонного співробітництва слід розглядати у площині соціально-економічної географії, міжнародно-правових відносин, геополітики та регіональної економіки.

Для України вивчення діяльності Європейського Союзу (ЄС), його прикордонних територій набуває дедалі більшого значення, оскільки європейський вектор зовнішньої політики України, зокрема інтеграція до ЄС, лежать в основі її стратегічного курсу.

Для того, щоб краще зрозуміти специфіку співробітництва України з ЄС, спробуємо коротко проаналізувати ситуацію.

Зазначимо, що ЄС виник унаслідок послідовного злиття трьох європейських співтовариств: Європейського об'єднання вугілля і сталі, Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства з атомної енергії (Євратом). ЄС створений на підставі договору, підписаного у Римі 25 березня 1957р., між Бельгією, Люксембургом, Нідерландами, Німеччиною, Францією та Італією. Діяльність розпочав 1 січня 1958р. З 1 січня 1973р. до ЄС приєдналися Велика Британія, Данія та Ірландія; 1 січня 1981р. – Греція, 1 січня 1986р. – Іспанія і Португалія, 1 січня 1994р. – Австрія, Швеція та Фінляндія, 1 травня 2004р. – Естонія, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словенія, Словаччина, Угорщина, Чехія і грецька частина Кіпру, 1 січня 2007р. – Румунія і Болгарія. Нині до ЄС входять 27 держав. Площа ЄС – 4323402 км² (41% від площі Європи). Населення (2006) – 489,3 млн осіб. Основна мета створення ЄС: гармонійний розвиток економіки держав-членів; інтеграція економічної політики; підвищення рівня життя; тісніші зв'язки між державами-учасниками тощо. Головні напрями діяльності ЄС: спільна митна політика; ведення спільної уніфікованої документації щодо вантажних перевезень, руху окремих осіб, послуг і капіталу; здійснення спільної господарської та соціальної політики; забезпечення вільної конкуренції; уніфікація законодавства; спільна валютно-фінансова політика та ін. [3, с. 569-570]. У наш час ЄС з 27 державами-членами перетворився у "наддержаву", у найпотужнішу в світі економічну регіональну організацію, яка за цілями,

правовою структурою та політичною діяльністю не має аналогів.

Оскільки ЄС розширився на схід до кордонів України, то, відповідно, виникають питання геополітичних, соціальних, економічних та інших наслідків для нашої держави.

Україна межує з ЄС (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія) на заході. Довжина спільного державного кордону (Україна-ЄС) становить 1481,5 км (19,5% державного кордону України) [3, с. 460-461].

Чинною соціальною, економічною, геополітичною та правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво від 16 червня 1994р. В цій Угоді передбачені геополітичні, міжнародно-правові, торговельні, економічні, гуманітарні та інші аспекти співпраці між Україною та ЄС.

У рамках Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС укладено низку важливих домовленостей, зокрема, про торгівлю сталеливарними виробами від 15 червня 1997р., про співробітництво у галузі ядерної безпеки від 23 липня 1999р., про торгівлю текстильною продукцією від 18 грудня 2000р. та ін.

Виконання Угоди між Україною та ЄС потребує від обох сторін значних і скоординованих зусиль, спрямованих на практичну реалізацію її положень. З огляду на це актуальним є вивчення досвіду договірних відносин ЄС з іншими державами, який Україна могла б використати для належного виконання згаданої вище Угоди.

Враховуючи те, що Угоду про партнерство та співробітництво підписано на період 1994-2008 роки, нині між Україною та ЄС ведуться переговори щодо подальшої співпраці та підписання нової Угоди.

Геополітичні, економічні, соціальні та інші діалоги між Україною та ЄС відбуваються у формі щорічних консультацій на найвищих рівнях (самітів Україна-ЄС); засідань Ради з питань співробітництва; регулярних консультацій на рівні міністрів тощо. Україна активно співпрацює з державами-членами ЄС та державами-кандидатами на членство в Євросоюз як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях. Налагоджено діалог в рамках Постійної українсько-польсь-

¹ **Іон Андрійович ДУБОВІЧ** – кандидат географічних наук, спеціальність економічна та соціальна географія, спеціаліст міжнародного права (юрист міжнародник), доцент, Національний лісотехнічний університет України. Україна, м. Львів. Тел.: +38097-215-78-78. E-mail: ivdu@mail.ru
Представив член-кореспондент ЛАН України, доцент Ю. І. Грицюк, кандидат технічних наук.

кої конференції з питань європейської інтеграції. Відбуваються консультації з цих питань з Угорщиною, Чехією, Литвою, Естонією та іншими державами [7].

Оскільки ЄС ставить високі вимоги в соціально-економічній та політико-правовій сферах до держав, які бажають інтегруватися до його структури, Україна найближчим часом не зможе стати повноправним членом цієї міжнародної організації. Тому сьогодні варто застосувати такі форми співпраці, які б допомогли приводити вітчизняну соціально-економічну та політико-правову системи у відповідність до європейських стандартів і сприяли б у майбутньому набуття Україною повноправного членства ЄС.

Важливим етапом європейської інтеграції України є розвиток транскордонного співробітництва на рівні областей та єврорегіонів. У Європі налічується понад 150 єврорегіонів та інших суб'єктів транскордонного співробітництва.

В Україні на її прикордонних територіях діє шість єврорегіонів (Карпатський, Верхній Прут, Нижній Дунай, Дніпро, Буг і Слобожанщина).

За своєю суттю співпрацю прикордонних територій суміжних держав називають – транскордонне співробітництво. *Об'єктом дослідження* є прикордонні регіони. Вони являють собою певну географічну територію, яка адміністративно перебуває у складі двох або більше держав і характеризується певною однорідністю в одному або декількох аспектах.

Для ефективного транскордонного співробітництва вагоме значення має теоретико-методичне дослідження суміжних територій. У цьому напрямі розроблено теоретичне, методичне та практичне обґрунтування "географії прикордонних територій" (І.Дубовіч, 1999) та "транскордонної екологізації економіки" (І.Дубовіч, 2005) [5].

Використовуючи теоретичне, методичне та практичне обґрунтування "географії прикордонних територій" та "транскордонної екологізації економіки", спеціалісти (економгеографи, міжнародники, економісти та ін.) мають змогу об'єктивно вивчати природно-, історико-, політико-, еколого-, соціально- і економіко-географічні аспекти прилеглих до кордону територій, що створює цілісну картину їхнього розвитку (транскордонне співробітництво, міжнародні відносини тощо).

Отже, можна вважати, що концепція та науково-методичні розробки в Україні відповідають сучасним вимогам щодо втілення у практику транскордонного співробітництва.

Оскільки сприяння транскордонному співробітництву є одним із головних пріоритетів і цілей політики Європейського Союзу, вважаємо, що сьогодні в умовах перехідного політико-правового та соціально-економічного періоду українські науковці повинні вивчати і, відповідно, застосовувати європейський досвід розвитку прикордонних регіонів, що пов'язано із зовнішнім міжрегіональним співробітництвом та їхнім соціально-економічним значенням.

Нині транскордонне співробітництво розглядають не як окремі епізоди в певних напрямках, а через визначення ефективності цієї діяльності в усіх її сферах: політичній, економічній, екологічній, соціальній, культурно-освітній, комунікаційній та ін.

В Угоді про співробітництво між Україною та ЄС є окрема частина "транскордонні послуги між ЄС та

Україною". Відповідно до неї, Сторони, які співпрацюють з метою розвитку ринкової економіки в Україні, зобов'язані вживати заходів для поступового збільшення обсягу послуг. Їх надають компанії ЄС та України, що створені на території сторін [1].

Як показує європейський досвід, вирівнювання економіки України, її областей до розвинених європейських регіонів полягає, насамперед, в активному транскордонному співробітництві.

В Україні основними суб'єктами, що здійснюють міжрегіональне транскордонне співробітництво, є обласні державні адміністрації і уряд Автономної Республіки Крим.

Враховуючи те, що Україна ратифікувала 106 Мадридську конвенцію і додатки до неї, районні держадміністрації та органи місцевого самоврядування також можуть налагоджувати міжнародні транскордонні відносини із відповідними органами територіального управління суміжних держав.

В ЄС основними суб'єктами, що розробляють проблеми транскордонного співробітництва, є Рада Європи, Комісія Європейського Союзу, Європейський інвестиційний банк та інші. Метою їхньої діяльності є проведення єдиної політики у транскордонному співробітництві з урахуванням загальноєвропейських інтересів. Для належного транскордонного співробітництва укладено і підписано міжнародні конвенції та угоди. Зокрема, діють такі міжнародні конвенції у сфері охорони довкілля: Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі віддалі, Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій, Конвенція з охорони та використання транскордонних водотоків і міжнародних озер, Конвенція про комбіновані перевезення та угоди, які регулюють міжнародні відносини у цій сфері [6].

Отже, враховуючи те, що вступ деяких держав-сусідів (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія) в НАТО та їхня інтеграція в ЄС породжують низку нових проблем щодо усебічної співпраці України з цими державами, в наш час ключовим моментом для України є входження в європейські соціально-економічні структури, зокрема транскордонне співробітництво. Транскордонне співробітництво між Україною та ЄС є важливим засобом як соціально-економічного розвитку України, так і її інтеграції в європейський правопорядок. Прискорення соціально-економічного розвитку в Україні та набуття асоційованого членства з перспективою вступу до ЄС на засадах повноправного членства ґрунтується на транскордонному співробітництві.

Ефективне транскордонне співробітництво дає змогу вирішити низку проблем:

- збір та обмін інформацією про екологічний, економічний, соціальний, науковий і культурний потенціал прикордонних територій;
- обмін торговою та бізнесовою інформацією про підприємства, товариства, фірми та комерційні центри, що розміщені на прикордонній території;
- усебічний обмін інформаційним матеріалом, методичною літературою, передача досвіду та навчання персоналу для роботи у структурах, які задіяні в міжнародних зв'язках;
- розбудова, організаційне та технічне забезпечення функціонуючих прикордонно-пропускних пунктів;
- відкриття нових прикордонно-пропускних пунктів;

- покращення показників рівня та якості сервісу на пропускних пунктах, модернізація авто- та залізничних прикордонно-пропускних пунктів;
- створення сучасної комунікаційної системи та зв'язку, що необхідні для стандартизації та докорінної перебудови прикордонної інфраструктури;
- створення спільних підприємств;
- розвиток організаційно-адміністративних форм-вільних (спеціальних) економічних зон;
- реалізація спільних проектів щодо сертифікації товарів, гарантійно-страхової діяльності у сфері торгівлі;
- закладення міжнародного регіонального інвестиційно-кредитного банку;
- боротьба з економічною злочинністю;
- створення об'єднань фермерських господарств, структур їх взаємодопомоги;
- становлення дієвого і демократичного місцевого самоврядування на основі Світової та Європейської хартії;
- створення спільних природоохоронних проектів;
- співпраця у галузі міжнародного туризму тощо [1].

Усі згадані вище напрями та види діяльності повинні супроводжуватися і визначатися розвитком транскордонних наукових, суспільно-економічних та міжнародних взаємин. Тому на сучасному етапі більшого значення і актуальності набуває виявлення об'єктивної інформації про процеси, що відбуваються у зарубіжних регіонах, зокрема сусідніх держав ЄС.

Варто зазначити, що, відповідно до Програми інтеграції України до Європейського Союзу, затвердженої 14 вересня 2000 р., Україна повинна вживати заходів для зміцнення інституційної спроможності виконавчих органів влади щодо реалізації євроінтеграційної політики. Вона (Програма) має бути реалізована на основі щорічних планів дій і передбачень досягнення Україною у середньостроковій перспективі копенгагенських критеріїв членства в ЄС.

З наведеного можна зробити такі висновки: розширення ЄС на схід (до кордонів України) дає змогу (відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС) успішно застосовувати транскордонне співробітництво, що сприятиме зміцненню європейських зв'язків і наближенню української політико-правової та соціально-економічної концепції до стандартів ЄС; на основі системного територіального дослідження, вірогідної інформації про зарубіжні регіони в Україні можна побудувати "європейську модель" подальшого гармонійного розвитку кожного регіону чи області окремо, згідно з їхніми природно-географічними та соціально-економічними умовами.

ЛІТЕРАТУРА

1.ДолішнійМ., Бєленький П.Регіональні основи транскордонного співробітництва // Регіональна економіка, науково-практичний журнал.– Львів, 1996.– № 1-2.– С. 50-58.

2.ДубовічІ.А.Теоретико-методичні аспекти транскордонної географії як науково-дослідницького напрямку соціально-економічної географії // Теоретичні та методологічні проблеми суспільної географії : зб. наук. праць на пошану Заслуженого проф. Львівського НУ ім. Івана Франка Олега Шаблія.– Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006.– С. 298-302.

3.Дубовіч І.Країнознавчий словник-довідник.– Вид. 5-е.– К.: Знання, 2008.– 839с.

4.Дубовіч І.Сучасні проблеми транскордонного співробітництва // Економіка України в євроінтеграційних процесах. Науковий збірник. Спецвипуск 13 / За ред. проф. С.М.Панчишина.– Львів, 2004.– С. 106-112.

5.Дубовіч І.Теоретико-методичні та практичні аспекти екологізації транскордонних відносин // Екологізація економіки як інструмент сталого розвитку в умовах конкурентного середовища: матер. конф.– Львів, 2005.– С. 47-48.

6.МалишкоМ.І.Екологічне право України: Навч. посібник.– К., 2001.– С. 148-159.

7.Микієвич М.Міжнародно-правові аспекти співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами. – Львів, 2001.– 200с.

8.Постанова Верховної Ради України від 2 липня 1993р. "Про основні напрями зовнішньої політики України" // Відомості Верховної Ради України– 1993.– № 37.

I. A. Dubovich

PECULIARITIES OF GEOPOLITICAL AND SOCIAL-ECONOMICAL TRANS-BOARDEN COOPERATION OF UKRAINE WITH EUROPEAN UNION:

The actuality of international relations and trans-boarden cooperation has been considered in the paper. The attention is given to peculiarities of EU cooperation with Ukraine. The EU enlargement consequences for Ukraine analyzed.

